

rapportage over internationale ontwikkelingen
feiten en achtergronden die van betekenis
kunnen zijn voor de binnenlandse veiligheid

A87/002

8 januari 1987.

CHINESE STUDENTENACTIES ZETTEN MODERNISERINGSPOLITIEK ONDER DRUK.

Zoals eerder en bij voorkeur met betrekking tot totalitaire systemen kon worden geconstateerd, kunnen politiek bewegingen die bij de bevolking worden losgewoeld nogal eens averechts uitpakken en het oorspronkelijke streven frustreren.

Iets dergelijks dreigt zich momenteel voor te doen in de Chinese Volksrepubliek, waar studenten bij hun massale acties voor democratische hervormingen vanwege hun vergaande eisen en gedrag wel eens een gevaar zouden kunnen vormen voor juist het op hervormingen gerichte moderniseringsbeleid van de overheid.

CHINESE STUDENTENACTIES ZETTEN MODERNISERINGSPOLITIEK ONDER DRUK.

Het demonstratieve gedrag van vele duizenden studenten in diverse grote steden van de Chinese Volksrepubliek kan worden gezien als een serieuze test voor de continuïteit van Pekings moderniseringsbeleid. Begin 1986 werd door de meest hervormingsgezinde leiders, onder aanvoering van DENG Xiaoping, reeds geconstateerd dat de economische vooruitgang tot stilstand dreigde te komen indien niet tevens op politiek terrein de nodige veranderingen zouden worden doorgevoerd. Onder meer moest worden gewerkt aan een efficiëntere arbeidsdeling tussen de Chinese Communistische Partij (CCP) en het staatsapparaat. Halverwege het afgelopen jaar nam de discussie over dergelijke politieke hervormingen een grote vlucht. Aan tal van wetenschappelijke instellingen en in de officiële pers werd openlijk en voortvarend gedebatteerd. Op speciale conferenties, symposia en seminars werden systeemtheorieën ontwikkeld over zaken als horizontale en verticale machtsdeling aan de hand van vooral buitenlandse studies en ervaringen. Om te voorkomen dat theoretici en onderzoekers zich door schroom zouden laten remmen, pleitten leidende voorstanders van politieke hervormingen voor "een hoge mate van academische vrijheid en politieke democratie". Een van degenen die zich aldus onderscheidde was vice-premier en CCP Politburolid WAN Li, die als een "misverstand" van de hand wees dat afwijkende meningen en wetenschappelijke vrijheden de leidende rol van de partij zouden ondermijnen. Dat was namelijk de vrees van het conservatiever ingestelde deel van de Chinese politieke leiding, dat op het hoogtepunt van het debat tot niet veel meer in staat bleek dan een bedekt waarschuwen voor overijlde stappen en klakkeloos toegeven aan buitenlandse (lees:Westerse) invloeden.

Dat de machtsverhoudingen binnen de partij niettemin anders lagen dan wellicht op grond van deze nationale discussie mocht worden verondersteld, kwam aan het licht op het Plenum van het CCP Centraal Comité in september jl.. Daar kwamen politieke hervormingen tegen alle verwachtingen in niet eens aan de orde, zij het dat zij in het vooruitzicht werden gesteld voor het partijcongres in oktober van dit jaar. De roep om hervormingen leek althans voor enige tijd te zullen verstommen. De voorstanders binnen de CCP-top schenen te zijn gedwarsboemd in hun streven naar snelle maatregelen en in tijdnood gemanoeuvereerd, aangezien de prominentsten onder hen op hetzelfde aanstaande partijcongres vermoedelijk zullen terugtreden. Mede met het oog hierop kan worden verondersteld dat de actuele studentenbeweging, die het hervormingsthema weer zo pregnant onder de aandacht brengt, zo niet door genoemde voorstanders is georkestreerd dan toch met sympathie zal zijn begroet.

In elk geval was het opvallend dat de beroering in universitair milieu begon in de hoofdstad Hefei van de provincie Anhui, kort nadat WAN Li -nota bene oud-gouverneur van die provincie - er een inspectietour had gemaakt. De studenten eisten en kregen uiteindelijk een eigen vrije kandidatenlijst bij de provinciale volkscongresverkiezingen. Dankzij binnen- en buitenlandse berichtgeving over de gebeurtenissen in Anhui, maar, naar studenten later zelf verklaarden, ook via uitgebreide telefonische communicatie met collega's elders, vond een kettingreactie plaats naar andere universiteitssteden. De aanleiding voor de jongeren daar om massaal de straat op te gaan was weliswaar lokaal verschillend en soms tamelijk triviaal (in Shandong de slechte mensa, in Sichuan een voetbalrel, in Shanghai een uit de hand gelopen popconcert), maar in alle gevallen kwamen de demonstranten tenslotte uit bij de eis om politieke hervormingen die "meer democratie" zouden inhouden. De studentenbeweging sloeg medio december over naar Peking, waar de acties kort voor de jaarwisseling tot een voorlopig hoogtepunt kwamen.

De wijze waarop door Chinese politie-eenheden de soms roerige situaties het hoofd werd geboden was bepaald ingetogen en verried duidelijk instructies om niet krachtdadig in te grijpen. Ook nadat van hogerhand bindende voorschriften werden uitgevaardigd volgens welke er in de toekomst mag worden gedemonstreerd en deze voorschriften al snel werden genegeerd, veranderde het politie optreden nauwelijks. Even opmerkelijk was de open verslaggeving van de kant van de Chinese televisie, alsook de bewegingsvrijheid voor buitenlandse journalisten.

Negatieve reacties op de studentenonrust bleven vooralsnog beperkt tot de officiële partijpers. Dit, nadat het partijorgaan bij uitstek, het Volksdagblad, de roep om democratie aanvankelijk nog steun had betuigd. Immers, kort na de manifestaties in Hefei schreef het in een commentaar dat "algemeen kiesrecht, democratie en vrijheid concepten zijn die menselijke behoeften weergeven en niet als bourgeois beschouwd dienen te worden". Op 25 december daarentegen liet de CCP-top, kennelijk tot andere inzichten gekomen als gevolg van de olievlek-werking van de acties, via hetzelfde orgaan weten dat "de studenten de massa tot muiterij willen aanzetten". "Openbare bijeenkomsten en muurkranten betekenen in geen geval 'democratie'", aldus het Volksdagblad, dat concludeerde dat zulke acties slechts konden leiden tot "anarchie". Het is zeer de vraag in hoeverre de partijleiding op dat moment nog van mening verschilde over de wenselijkheid van voortgang of verdieping van het studentenprotest. Een ontsparing van de beweging zou slechts het gelijk bewijzen van de conservatieven, ongetwijfeld degenen achter de aanklacht dat het radiostation "the Voice of America" de studenten had opgeruid*. Van hervormingstrendsetters als DENG Xiaoping en WAN Li werd niets vernomen, naar moet worden verondersteld omdat zij zich noch tegenover de democratiseringseisen noch tegenover hun conservatieve collega's willen compromitteren. Van DENG, aan wie door studenten begin januari een ultimatum werd gesteld om zich binnen 10 dagen uit te spreken, is nog altijd niet meer bekend dan de uitspraak dat hij uit is op "hervorming van politieke structuren, niet van het politiek systeem".

De sociale status van studenten in China is per traditie die van een bevoorrechte, progressieve en onderling hechte groep. Anders dan bij een boeren- of arbeidersbeweging pleegt de Chinese bevolking zich bij acties uitgaande van universiteiten en hogescholen minder gauw aan te sluiten. Tot nu toe kon dan ook vrijwel geen melding worden gemaakt van steun of begrip voor de studenten buiten hun eigen kring. Zeker speelde hierbij tevens mee dat de grote massa zich nog goed de vooral door jongeren verrichte gruweldaden zal herinneren van tijdens de ergste dagen (1966-1969) van de Culturele Revolutie, een tijdperk dat geen van de huidige studenten bewust heeft meegemaakt. Weinigen zullen ook bereid zijn om de materiële vooruitgang die het moderniseringsbeleid tot heden heeft opgeleverd, in de waagschaal te stellen voor de minder tastbare politieke hervormingen.

Zonder uitbreiding onder de bevolking van China zullen de demonstratieve acties beperkt blijven tot de overzichtelijke en gemakkelijk te lokaliseren studentenkringen. Zonder de (gedoog-) steun vanuit de politieke leiding in Peking kan echter van een ongehinderde voortgang van het democratiseringsstreven in deze vorm geen sprake zijn, laat staan van een verdieping. Die steun is evenwel bijzonder onwaarschijnlijk geworden, naarmate de studenten hun kritiek op de monopoliepositie van de CCP (tot zekere hoogte gedeeld door DENG c.s.) toespitsten in aanvallen op de leidende rol van de

---

*Een gretig door het Sovjetpersbureau Tass overgenomen kritiek. Tass, 2-1-'87.

partij in het algemeen. En aan zelfondermijning kan door diezelfde partij niet worden meegewerkt.

Nu de studentenbeweging op een punt gekomen schijnt waarop bij een voortgang van de acties het streven naar politieke hervormingen slechts in discredit wordt gebracht, lijkt het in het belang van zowel de groep leiders rond DENG Xiaoping als dat van de studenten dat er geen escalatie plaatsvindt. Blijkens sommige persberichten zou dat besef inmiddels bij een aantal studenten zijn doorgebroken. Verdere demonstraties, eventueel gevolgd door een noodgedwongen harder optreden van de overheid, betekenen onder de huidige omstandigheden een groot gevaar voor hervormingen en daarmee een obstakel voor een kwalitatief nieuwe fase van het moderniseringsbeleid.